

בינת ההלכה

מאת יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

גליון מס' קפז, פרשת אמור תשפ"ג

והפסקי תשובות

תמצית הלכות אקטואליות

על פי השו"ע והמשנה ברורה

ברכת הפירות

ברכה על גידולי מים ומצע של עפר

על פטריות מברכין שהכל כיון שאינם גדלים מהאדמה, ולפי זה כתב בחיי אדם (כלל נ"א סעי' י"ז) עפ"י הוכחה מהירושלמי (סופ"ז דכלאים) שכל גידולי קרקע הגדלים בעציץ שאינו נקוב דינם כדברים שאין גידולם מן הארץ. אמנם האחרונים שאחריו נשאו ונתנו בדבריו, ומסקנת ההלכה שלא כדבריו אלא כיון שגדל כדרך שאר גידולים וכמעט לא ניכר שום שינוי על הפרי או הירק והקטניות וכדו' שגדל בעציץ שאינו נקוב, מברך עליהם ברכתן הראויה להם, וגם המוציא כשעשה מחמשת המינים פת. ולכן על כל גידולי מצע מנותק שמצוי היום הרבה, מברכין עליהם ברכתן הראויה להם, אמנם לענין גידולי מים (שאינן במצע הזרעים שום עפר או אדמה, אלא חצץ או כל חומר אורגאני אחר), וכגון נבטים המצויים בשוק, יש להסתפק אם נלך אחר המין, והוא מין אדמה, או שמא נלך אחר פשטות לשון הברכה בורא פרי האדמה וירק זה לא צמח מן האדמה, ומספק יברך שהכל, או יפטור ע"י ברכת האדמה ושהכל על דברים אחרים.

גדר פרי העץ

בגמ' ברכות (מ א) "היכא מברכין בורא פרי העץ, היכא דכי שקלת ליה לפירא איתיא לגוואזא והדר מפיק", ונחלקו הראשונים מהו 'גוואזא' יש שפירשו שהיינו השרשים ויש שפירשו הגזע ויש שפירשו הענפים, וחיישינן לחומרא לכל הפירושים ומברכין בורא פרי האדמה, דעל פרי האילן שבירך בופה"א יצא. וכתב הרמ"א: דלא מיקרי עץ אלא שמוציא עליו (ענפים, גבעולים) מעצו אבל מה שמוציא עליו משרשיו לא מיקרי עץ, והני כיון דכלה עצינו לגמרי בחורף והדר פרח משרשיו מברכין עליו בופה"א.

כללים. וברכת האננס, בננה, תות שדה ותות יער, שומשום הפפיאה והחצילים

- א. כל שצריך לזרוע בכל פעם מחדש כדי להניב פירות, לדברי הכל פרי האדמה הוא, ובכלל זה רוב סוגי הירקות, וכל הקטניות למיניהם.
 - ב. כל שהשורש נשאר קיים באדמה, ורק הגזע והענפים והעלים וכו' כלים לגמרי, ולא נשאר אלא השורש טמון בקרקע, וממנו יוצא עוד הפעם גזע וענפים ופרי, ברכת הפרי בורא פרי האדמה, וסתימת הפוסקים שאפילו בדיעבד אם בירך בורא פרי העץ על מין כזה לא יצא.
 - ג. אם נשאר שרשים מעל פני הקרקע וממנו יוצאים עוד הפעם גזע וענפים ופרי, גם בזה ברכת הפרי בורא פרי האדמה, אבל בדיעבד אם בירך בורא פרי העץ יצא. ובכלל סוג זה הוא פרי האננס, בננה, תות שדה ותות יער, שומשום.
 - ד. אם נשאר הגזע כולו, ורק הענפים נושרים לאחר הוצאת הפרי ושוב צומחים מחדש ומוציאים עוד פרי וחוזר חלילה, ג"כ נקטינן בכלל פרי האדמה הוא. ובכלל סוג זה הוא הפפיאה והחצילים, אך כל שכן בזה אם בירך בורא פרי העץ יצא.
 - ה. ובכלל מין אילן לדברי הכל, כשגם הענפים נושרים מעונה לעונה ומוציאים פירות, ובזה אפילו אם הגזע דק ושברירי מכל מקום ברכת הפירות בורא פרי העץ.
- אמנם אם אינו גבוה יותר משלשה טפחים נחלקו דיעות הפוסקים, ובמשנ"ב (סק"ג) כתב שנוהגים לברך בורא פרי האדמה, אך יש אומרים שבזמננו נהוג בהרבה מקומות לברך על פירותיהן בורא פרי העץ, ובכלל מין זה הוא האוכמניות ופרי הפטל.